C/2025/769

11.2.2025

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

Polityka wodna: wzmacnianie pozycji młodzieży, kobiet, ludów tubylczych i społeczności lokalnych

(opinia z inicjatywy własnej)

(C/2025/769)

Sprawozdawczyni: **Milena ANGEŁOWA**

Współsprawozdawca: **Ioannis VARDAKASTANIS**

Doradczynie i doradcy	Ioannis N. GRIGORIADIS (z ramienia współsprawozdawcy) Tellervo KYLÄ-HARAKKA-RUONALA (z ramienia sprawozdawczyni)
Decyzja Zgromadzenia Plenarnego	18.1.2024
Podstawa prawna	Art. 52 ust. 2 regulaminu wewnętrznego
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Stosunków Zewnętrznych
Data przyjęcia przez sekcję	12.11.2024
Data przyjęcia na sesji plenarnej	4.12.2024
Sesja plenarna nr	592
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	189/2/6

1. Wnioski i zalecenia

1.1. W ramach działań następczych podejmowanych w związku z opinią EKES-u w sprawie niebieskiej dyplomacji ([1]) w niniejszym dokumencie skupiono się na osobach młodych, kobietach oraz ludach tubylczych i społecznościach lokalnych (w tym migrantach i osobach z niepełnosprawnościami), ponieważ te grupy są jednymi z najbardziej narażonych na deficyt wody. Mają one jednak ogromny, niewykorzystany potencjał w zakresie przyczyniania się do zrównoważonego gospodarowania wodą, wykorzystywania wody jako narzędzia dla procesu pokoju i stabilizacji, a tym samym wspierania niebieskiej dyplomacji.

1.2. Zainspirowany apelem o stworzenie globalnej Europy wykorzystującej siłę partnerstw ([2]) i zadowolony z mianowania komisarz do spraw środowiska, odporności wodnej i konkurencyjnej gospodarki o obiegu zamkniętym, EKES wzywa UE do poświęcenia należytej uwagi tym grupom w jej stosunkach zewnętrznych i współpracy międzynarodowej oraz proponuje ***sztandarowy program partnerski mający na celu zajęcie się kwestią, jak w zintegrowany sposób wzmocnić ich pozycję***, co szczegółowo opisano w punkcie 4.4:

1.3. Dostęp do czystej wody, edukacja, zatrudnienie i udział w kształtowaniu polityki są kluczowymi elementami wzmocnienia pozycji. Lepszy dostęp do wody, urządzeń sanitarnych i higieny jest niezwykle istotny, gdyż pozwala poświęcić więcej czasu na edukację i szkolenie zawodowe, otwiera szersze możliwości zatrudnienia i umożliwia wniesienie wkładu w gospodarkę i politykę wodną. Nowe technologie w połączeniu z wiedzą tubylczą – wykorzystywaną i stosowaną z szacunkiem – oraz odpowiednio ukierunkowane finansowanie są niezbędnymi czynnikami umożliwiającymi wzmocnienie pozycji, podczas gdy międzynarodowe konwencje dotyczące praw człowieka, pracy, działań antykorupcyjnych i środowiska zapewniają ramy prawne w tym zakresie. Kampanie informacyjne dotyczące kwestii związanych z wodą również przyczyniają się do wzmocnienia pozycji tych grup.

([1]) Dz.U. C, C/2023/862, 8.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/862/oj8.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/862/oj.

([2]) Wytyczne polityczne Ursuli von der Leyen, lipiec 2024 r.

1.4. Wzmocnienie pozycji osób młodych wymaga pozytywnych perspektyw na przyszłość w zakresie edukacji i zatrudnienia, począwszy od edukacji podstawowej, poprzez kształcenie zawodowe, aż po szkolnictwo wyższe. Oprócz kompetencji związanych z wodą młodzi ludzie powinni nabyć ogólne umiejętności obywatelskie i przedsiębiorcze, aby mogli wnosić wkład w gospodarkę wodną, zatrudnienie i kształtowanie polityki jako dzisiejsza siła napędowa zmian i przyszli decydenci ([3]). W niektórych społecznościach, np. w wielu społecznościach tubylczych, młodzi ludzie pełnią funkcję przywódczą i warto czerpać z ich doświadczeń.

1.5. Odpowiedni dostęp do wody, urządzeń sanitarnych i higieny ma fundamentalne znaczenie dla wzmocnienia pozycji kobiet, biorąc pod uwagę, że na większości obszarów dotkniętych dużym deficytem wody to kobiety i dziewczęta muszą rozwiązywać te problemy – kosztem edukacji, szkoleń, perspektyw zawodowych i rozwoju osobistego. Kolejnym istotnym czynnikiem jest pełna równość płci w edukacji, pracy, organach władzy i przedsiębiorczości. Należy zwrócić należytą uwagę na kwestię godnych warunków pracy, w tym na zapobieganie dyskryminacji i molestowaniu. Aby umożliwić kobietom przedsiębiorczość, konieczne jest zapewnienie równego dostępu do infrastruktury, ziemi i finansów oraz stworzenie wolnych od korupcji warunków prowadzenia przedsiębiorstwa. Należy również zachęcać do obejmowania czołowych stanowisk w polityce i biznesie oraz w organizacjach mających wkład w gospodarkę wodną i niebieską dyplomację i wspierać je w tym zakresie.

1.6. Konieczne jest stworzenie konkretnych platform umożliwiających konstruktywny dialog między grupami ludności tubylczej a rządami krajowymi lub lokalnymi, wraz z bardziej proaktywnym i systematycznym angażowaniem ludności tubylczej w procesy współpracy międzynarodowej. Społecznościom lokalnym należy zapewnić dostęp do infrastruktury, informacji, kształcenia i szkolenia, natomiast lokalne organizacje społeczeństwa obywatelskiego powinny uczestniczyć w lokalnych procesach kształtowania polityki, angażując grupy tubylcze i wzmacniając ich pozycję ([4]).

1.7. Niebieskie i cyfrowe technologie odgrywają kluczową rolę w poprawie gospodarki wodnej oraz zapewnieniu dostępu do czystej wody i warunków sanitarnych. Ze względu na strategiczne znaczenie systemów wodnych, energetycznych i cyfrowych oraz powiązania między nimi infrastruktura musi być rozwijana całościowo. Dla zrównoważonej gospodarki wodnej podstawowe znaczenie mają: ochrona źródeł, zachowanie terenów podmokłych ([5]), zapobieganie zanieczyszczeniom i skażeniom biologicznym oraz kontrolowanie ich. Wiele grup ludności tubylczej nadal kieruje się zasadami etyki odpowiedzialnego gospodarowania wodą, a ich zaangażowanie jest kluczowe dla sprostania rosnącym wyzwaniom związanym z wodą.

1.8. Rozsądne partnerstwa i finansowanie są nieodzowne dla rozwoju infrastruktury, edukacji i ogólnego budowania potencjału. Kluczową rolę odgrywają tu zarówno fundusze UE, jak i krajowe programy finansowania, a koordynacja jest potrzebna dla tworzenia synergii i jak najlepszego wykorzystania przydzielonych zasobów. Trzeba wymieniać się dobrymi praktykami i stwarzać zachęty dla programów darczyńców, aby środki pozostały w sektorze wodnym, a także obejmowały rzeki, jeziora i inne ekosystemy podmokłe, gdyż są to kluczowe zasoby wodne. Konieczne jest również mapowanie i monitorowanie wykorzystania funduszy oraz dopilnowanie, aby finansowanie było skuteczne i wspierało wzmocnienie pozycji grup szczególnie wrażliwych.

2. **Ogólny kontekst i zakres**

2.1. Niniejsza opinia z inicjatywy własnej stanowi kontynuację opinii EKES-u w sprawie niebieskiej dyplomacji ([6]) i opiera się na jej centralnej roli w inicjatywie EKES-u wzywającej UE do skupienia się na wodzie jako coraz bardziej deficytowym zasobie o kluczowym znaczeniu dla przyszłości świata oraz do promowania Niebieskiego Ładu w celu zwiększenia związanych z wodą bezpieczeństwa, odporności i zrównoważonego rozwoju zarówno w UE, jak i na całym świecie ([7]).

([3]) Np. europejska inicjatywa obywatelska na rzecz Europy mądrze korzystającej z wody i odpornej na deficyt wody: https://citizens-initiative.europa.eu/initiatives/details/2024/000010_pl.

([4]) Dobrym przykładem jest UWASNET w Ugandzie – https://uwasnet.org/.

([5]) Zawarta w 1971 r. konwencja o obszarach wodno-błotnych, do której przystąpiły 172 kraje z całego świata, również przyczynia się do wzmocnienia pozycji grup szczególnie wrażliwych: https://www.ramsar.org/news/empowering-women-restoring-wetlands-go-hand-hand.

([6]) Dz.U. C, C/2023/862, 8.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/862/oj.

([7]) Dz.U. C, C/2024/878, 6.2.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/878/oj.

2.2. Woda jest niezbędna dla życia i godności osoby ludzkiej. ONZ uznaje dostęp do wody i warunków sanitarnych za podstawowe prawo człowieka. Ochrona rzek, jezior, terenów podmokłych i warstw wodonośnych ([8]) oraz zapewnienie odpowiednich, dostępnych i niedrogich usług związanych z wodą, urządzeniami sanitarnymi i higieną są konieczne dla zdrowia publicznego i rozwoju społecznego. Jednak globalny deficyt wody, problemy i zagrożenia narastają z powodu niezrównoważonego gospodarowania zasobami wodnymi, kryzysu klimatycznego i gwałtownego wzrostu populacji w wyniku wysokiego wskaźnika urodzeń lub migracji z innych krajów. W świetle tych wydarzeń woda stała się kluczowym zasobem strategicznym.

2.3. Polityki wodnej nie można rozpatrywać w oderwaniu od innych kwestii, ponieważ woda stanowi nieodłączny element produkcji żywności, energii i produkcji przemysłowej, a także jest ściśle powiązana ze zdrowiem, klimatem, bioróżnorodnością i innymi kwestiami środowiskowymi. Ponadto woda ma znaczący wymiar związany z płcią, a także wymiar międzypokoleniowy i międzykulturowy. Woda ma zasadnicze znaczenie – bez niej nie ma życia. Jest niezbędnym elementem wszystkich celów zrównoważonego rozwoju określonych w Agendzie ONZ 2030. Politykę wodną należy zatem traktować nie tylko jako odrębną dziedzinę polityki, ale także jako wymiar horyzontalny, który trzeba zintegrować ze wszystkimi politykami, zgodnie z wymogiem zawartym w zasadzie 1 deklaracji EKES-u w sprawie Niebieskiego Ładu UE ([9]). Wszyscy musimy dołożyć starań, by woda nie stała się zasobem deficytowym.

2.4. Młodzież, kobiety oraz społeczności tubylcze i lokalne (w tym migranci i osoby z niepełnosprawnościami) należą do grup najbardziej narażonych na niedobór wody i często najbardziej cierpią w miejscach dotkniętych deficytem wody. Dlatego tym grupom należy poświęcić więcej uwagi w nowych strategiach i politykach dotyczących wody oraz we współpracy międzynarodowej, aby zagwarantować odpowiednie, dostępne i niedrogie zaopatrzenie w czystą wodę oraz usługi WASH, zrównoważoną gospodarkę wodną, zdrowe środowisko życia i w konsekwencji rozwój społeczny dla wszystkich. Z drugiej strony grupy te, dzięki swemu doświadczeniu, praktyce i podejściu do zarządzania gruntami, mają ogromny niewykorzystany potencjał, jeśli chodzi o przyczynianie się do zrównoważonego gospodarowania wodą oraz zapobiegania konfliktom związanym z wodą i ich rozwiązywania. Grupy te mogą pełnić rolę kluczowych podmiotów i powinny być doceniane zarówno na szczeblu decyzyjnym, jak i operacyjnym.

2.5. Mimo że na terenie UE występują znaczne obszary dotknięte deficytem wody, szeroki i poważny charakter globalnego deficytu wody oraz związanych z nim napięć i konfliktów wymaga refleksji na globalna skalę, podjęcia działań i wdrożenia rozwiązań w ramach międzynarodowej współpracy. Jest to szczególnie ważne w przypadku transgranicznych jednolitych części wód oraz wspólnych zasobów wodnych, aby woda mogła stać się narzędziem pokoju, a nie konfliktu.

2.6. Problemy związane z wodą w innych regionach świata mają pośredni lub bezpośredni wpływ na UE i są silną zachętą do aktywnej niebieskiej dyplomacji w ramach stosunków zewnętrznych, w tym partnerstw międzynarodowych i współpracy wielostronnej w ramach systemu ONZ (np. FAO, WHO, UNESCO, MOP, UNIDO, UNDP).

2.7. Konieczne jest podjęcie konkretnych działań w celu rozwiązania problemu poważnego niedoboru wody w dużych częściach Afryki Subsaharyjskiej, nie tylko dlatego, że jest to alarmująca sytuacja, odzwierciedlająca dobrze globalne wyzwania, ale również dlatego, że problemy, z którymi zmaga się Afryka, prędzej czy później dotrą i do Unii. Na przykład niedobór wody i związane z nim konflikty prawdopodobnie spowodują masowe przepływy migracyjne z Afryki do UE, przy czym znaczne przepływy migracyjne mogą również oddziaływać na obszary dotknięte deficytem wody w Afryce oraz w regionie Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej (MENA), zwiększając w ten sposób presję. Podkreśla to złożoność zagadnienia migracji wywołanej zmianą klimatu i problemami związanymi z wodą. UE musi szybko i proaktywnie się tym zająć.

2.8. EKES podkreśla, że wyzwania związane z wodą mają szeroki, zróżnicowany i złożony charakter. Coraz większym problemem w wielu regionach, w tym na Bliskim Wschodzie, w Azji Środkowej i Ameryce Łacińskiej, jest także susza. Dodatkowym wyzwaniem stają się coraz wyraźniejsze nieregularności opadów. Wiele krajów Europy, Afryki, Azji i Ameryki Łacińskiej, jak również niektóre państwa wyspiarskie są narażone na częste powodzie, które ze względu na swoją skalę całkowicie zmieniają warunki życia mieszkańców. Podstawowym obowiązkiem publicznym jest zapewnienie systemów wczesnego ostrzegania mieszkańców i szybkich praktyk reagowania, przy jak najlepszym wykorzystaniu nowych technologii, aby ratować poszkodowanych i pomagać dotkniętym społecznościom przetrwać.

([8]) Konwencja o obszarach wodno-błotnych jest międzyrządowym traktatem, który ustanawia ramy prawne dla ochrony i mądrego wykorzystania wszystkich terenów podmokłych i ich zasobów. Termin „tereny podmokłe" obejmuje w tym przypadku rzeki, jeziora, torfowiska, stawy, bagna i wszystkie przybrzeżne tereny podmokłe. Zob. https://www.ramsar.org/.

([9]) https://www.eesc.europa.eu/pl/initiatives/eu-blue-deal.

2.9. Pogarszająca się jakość wody stanowi coraz poważniejszy problem, gdyż zagraża źródłu życia lokalnych społeczności na wielu obszarach. Transgraniczne jednolite części wód, rzeki, jeziora i warstwy wodonośne często przenoszą zanieczyszczenia z jednego kraju lub regionu do drugiego, po części z braku wiedzy i infrastruktury. To nie tylko pogarsza warunki życia wielu ludzi, ale również powoduje napięcia między krajami.

3. **Dostrzeganie potrzeb i potencjału młodzieży, kobiet, ludów tubylczych i społeczności lokalnych (w tym migrantów i osób z niepełnosprawnościami)**

3.1. ***Najważniejsze elementy i czynniki umożliwiające wzmocnienie pozycji***

3.1.1. Środki służące ochronie grup szczególnie wrażliwych, poprawie ich warunków życia na obszarach dotkniętych deficytem wody oraz dalszemu rozwijaniu ich zdolności działania i wywierania wpływu są podobne dla wszystkich grup. Kluczowe elementy obejmują dostęp do czystej wody i warunków sanitarnych, podnoszenie świadomości, edukację i szkolenie w celu zwiększenia uczestnictwa w rynku pracy i zatrudnienia, bezpieczne przestrzenie stworzone w celu wymiany wiedzy oraz udział w kształtowaniu polityki. Wszystko to jest umożliwiane i wspierane przez nowe technologie, odpowiednie finansowanie i stosowne przepisy.

3.1.2. Właściwy dostęp do usług WASH zwiększa szanse na lepszą jakość życia dzięki zapobieganiu nieodpowiedniej higienie i zanieczyszczeniu źródeł wody oraz dzięki poprawie dostępu do czystej wody pitnej. Dotyczy to zwłaszcza kobiet i młodych dziewcząt, ponieważ ze względu na tradycję i normy społeczne zazwyczaj to one ponoszą ciężar rozwiązywania problemów związanych z wodą. Ponadto na wielu obszarach dotkniętych deficytem wody duży odsetek kobiet i młodzieży pracuje w rolnictwie.

3.1.3. Kolejnymi istotnymi elementami wzmocnienia pozycji są edukacja i rozwój umiejętności. O ile właściwy dostęp do wody pozwala przeznaczyć więcej czasu na edukację, o tyle edukacja zwiększa zdolność do przyczyniania się do zrównoważonego gospodarowania wodą i do zrównoważonego przywództwa w dziedzinie wody oraz stwarza bardziej zróżnicowane możliwości zatrudnienia. Aby odpowiedzieć na zapotrzebowanie na umiejętności związane z wodą, należy zapewnić szeroki wachlarz możliwości kształcenia i szkolenia, od podstawowej wiedzy po wysokie kompetencje zawodowe, w zależności od okoliczności i ambicji, a tym samym zapewnić UE wiodącą pozycję w dziedzinie technologii zasobooszczędnych. Oprócz edukacji formalnej należy promować wzory do naśladowania, wzmacniać sieci kontaktów rówieśniczych i pogłębiać proces uczenia się, umożliwiając przekazywanie i wymianę wiedzy oraz doświadczeń.

3.1.4. Jednakże grupy szczególnie wrażliwe nie powinny być postrzegane jedynie jako cel działań edukacyjnych i szkoleniowych. Dysponują one określonymi umiejętnościami, wiedzą i doświadczeniem, które mogą przyczynić się do poprawy gospodarki wodnej i kształtowania polityki wodnej. Tym bardziej istotne jest włączanie tych grup w procesy planowania, podejmowania decyzji, wdrażania polityki oraz jej oceny. W tym celu struktury decyzyjne muszą umożliwiać prawdziwą i skuteczną interakcję i zaangażowanie uwzględniające różne punkty widzenia, wykraczające poza zwykłe odgórne przekazywanie informacji lub jednostronne, oddolne konsultacje.

3.1.5. Udział tych grup w dyplomacji wodnej miał miejsce głównie za pośrednictwem powiązań między podmiotami społeczeństwa obywatelskiego. Ważne jest, aby dalej wzmacniać tego typu niebieską dyplomację drugiego toru ([10]), ale jednocześnie łączyć lokalne głosy z oficjalną dyplomacją na szczeblu rządowym ([11]). Dzięki temu można mieć pewność, że głosy grup szczególnie wrażliwych zostaną faktycznie wysłuchane, ich interesy zostaną wzięte pod uwagę, a ich potencjał wykorzystany.

3.1.6. Nowe technologie dają nowy impuls zarówno do poprawy gospodarki wodnej, jak i do wzmocnienia pozycji grup szczególnie wrażliwych. Innowacyjne niebieskie technologie oferują nowe sposoby rozwijania zasobów wodnych, zapobiegania niedoborom wody i zanieczyszczeniom oraz przygotowania się na zagrożenia związane z wodą, w tym ekstremalne warunki pogodowe wywołane zmianą klimatu. Technologie cyfrowe stanowią ważną część tych rozwiązań, a ich wdrażanie zapewnia bardziej inkluzywne podejście do edukacji, komunikacji i uczestnictwa. Ponieważ elektryfikacja jest podstawowym wymogiem,

([10]) Dyplomacja drugiego toru to praktyka polegająca na stosowaniu przez podmioty niepaństwowe taktyki rozwiązywania konfliktów (np. warsztatów i rozmów) w celu zmniejszenia „gniewu, napięcia lub strachu" pomiędzy skonfliktowanymi grupami. Te „pozarządowe, nieformalne i nieoficjalne kontakty" organizują działania, takie jak warsztaty i rozmowy, mające na celu poprawę komunikacji i zrozumienia między członkami społeczeństwa.

([11]) Dyplomacja oficjalna jest zazwyczaj uważana za podstawowe narzędzie pokojowego działania polityki zagranicznej państwa. Jest ona prowadzona przez dyplomatów, wysokich rangą urzędników państwowych i głowy państw, a jej celem jest wpływanie na struktury władzy politycznej.

np. dla dystrybucji wody i połączeń cyfrowych, infrastruktura wodna, energetyczna i cyfrowa muszą być rozwijane razem, tak aby stworzyć tzw. inteligentne społeczeństwo wodne ([12]). Kampanie informacyjne na temat zrównoważonego wykorzystania wody, ochrony źródeł i opracowywania inteligentnych modeli gospodarowania wodą mogą dodatkowo ułatwić przyjmowanie zintegrowanych rozwiązań wodnych.

3.1.7. Dobre partnerstwa i powiązane z nimi finansowanie odgrywają główną rolę w rozwoju infrastruktury oraz edukacji i szkoleń związanych z wodą oraz w budowaniu ogólnego potencjału. Dostęp do finansowania jest również warunkiem wstępnym dla rozwoju przedsiębiorczości i przedsiębiorstw. Oprócz funduszy UE kluczową rolę odgrywają tu agencje krajowe i finansowanie międzynarodowej współpracy rozwojowej. Ścisła koordynacja umożliwia synergie i pomaga osiągnąć lepsze wyniki. Ważne jest, aby wymieniać się dobrymi praktykami i motywować programy krajowych darczyńców do lepszego powiązania ich z lokalnymi potrzebami. Konieczne jest również mapowanie i monitorowanie wykorzystania funduszy oraz zadbanie o to, aby finansowanie było skuteczne i wspierało wzmocnienie pozycji grup szczególnie wrażliwych, m.in. poprzez zaopatrzenie w wodę, poprzez edukację i podnoszenie świadomości na temat problemów związanych z wodą, takich jak potrzeba zapewnienia warunków sanitarnych i zapobiegania zanieczyszczeniu.

3.1.8. Międzynarodowe konwencje dotyczące praw człowieka, pracy, przeciwdziałania korupcji i ochrony środowiska stanowią ramy prawne służące ochronie i wspieraniu grup szczególnie wrażliwych i niedostatecznie reprezentowanych w kwestiach związanych z wodą. Należy dołożyć większych starań, aby wdrożyć te zasady we wszystkich krajach i projektach. Ważne jest również podnoszenie świadomości na temat praw i możliwości związanych z wodą wśród samych grup szczególnie wrażliwych, a zarazem zwalczanie tendencyjnych stereotypów i propagandy.

3.2. *Uwalnianie potencjału młodzieży*

3.2.1. Spośród dzisiejszej populacji świata liczącej osiem miliardów ludzi około 1,8 mld stanowią osoby w wieku od 10 do 24 lat, a liczba ta stale rośnie ([13]). Biorąc pod uwagę, że zdecydowana większość młodych ludzi żyje w krajach o wschodzących rynkach i stanowi dużą część ich populacji, odgrywają oni kluczową rolę zarówno jako adresaci, jak i podmioty polityki wodnej. Poprawa ich szans wymaga szerokiego wachlarza środków, co potwierdza np. inicjatywa mająca na celu pomoc młodym ludziom w Ugandzie w podnoszeniu poziomu wykształcenia oraz uzyskiwaniu dostępu do żywności i wody, tak aby nowe pokolenie było inspirowane wiarą, nadzieją i miłością, zdolne do przekształcania swoich społeczności ([14]).

3.2.2. Wzrost liczby ludności niesie ze sobą zwiększoną presję na zasoby wodne i konieczność wskazania istniejących i przyszłych zagrożeń dla źródeł wody. Uwypukla to potrzebę poszerzania wiedzy, zrozumienia i umiejętności związanych z docieraniem do źródeł wody i jej ochroną, a w konsekwencji znaczenie zrównoważonej gospodarki wodnej. Młodzi ludzie oczekują odpowiednich warunków życia i perspektyw na przyszłość – szansy na wyuczenie się zawodu i zatrudnienie. Zarazem chcą przyczyniać się do faktycznego rozwoju i odporności swoich społeczności i krajów. Często są czynnikami zmian i siłą napędową postępu gospodarczego, społecznego i środowiskowego.

3.2.3. Jeśli chodzi o kształtowanie polityki, młodzi ludzie mają potencjał, aby rzucić wyzwanie istniejącym strukturom i procedurom oraz wnieść nowatorskie pomysły, jeśli tylko otrzymają taką możliwość. Mogą również pomóc w zaproponowaniu innowacyjnych rozwiązań w zakresie usług WASH i gospodarki wodnej. Co więcej, potrafią i chcą nawiązywać kontakty ponad granicami, wzmacniając w ten sposób współpracę międzynarodową.

3.2.4. Istnieje jednak kilka przeszkód utrudniających aktywne angażowanie młodych ludzi w działania i zarządzanie związane z wodą, takich jak:

— zamknięte i niereprezentatywne struktury – młodzi ludzie są często wykluczani z procesów decyzyjnych, a gdy już są włączani, ich opinie są często ignorowane;

— bariery wynikające z niedoboru wiedzy i umiejętności – kwestie związane z wodą często wymagają specjalistycznej wiedzy i doświadczenia technicznego,

— bariery językowe we współpracy międzynarodowej;

— ograniczone możliwości budowania potencjału;

— rozdrobnienie inicjatyw i ruchów młodzieżowych.

([12]) Dz.U. C, C/2024/878, 6.2.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/878/oj.
([13]) „10 things you didn't know about the world's population", Biuro Wysłannika Sekretarza Generalnego ds. Młodzieży (un.org).
([14]) https://fieldsoflife.org/why-east-africa/.

3.2.5. Aby pokonać te i inne przeszkody, młodzi ludzie potrzebują możliwości kształcenia i szkolenia, zaczynając od bardzo młodego wieku. Wymaga to odpowiednich zasobów w postaci nauczycieli dostępnych w lokalnych społecznościach i placówek kształcenia na odległość. Wymaga również zapewnienia młodym ludziom, zwłaszcza dziewczętom i kobietom, możliwości dostępu do kształcenia zawodowego i szkolnictwa wyższego. Należy położyć nacisk na programy edukacyjne skierowane do młodzieży, uwzględniające w programie nauczania zagadnienia zrównoważonej gospodarki wodnej i dyplomacji wodnej. Dzięki temu kolejne pokolenie będzie świadome aktualnych i przyszłych wyzwań związanych z wodą oraz dobrze przygotowane do stawienia im czoła. Aby zapewnić szerszy wpływ, należy wykorzystać narzędzia i platformy cyfrowe, by zwiększyć zaangażowanie młodych ludzi na odległych, górskich, wyspiarskich i innych niedostatecznie obsługiwanych obszarach, zapewniając im dostęp do edukacji, szkoleń i forów kształtujących politykę.

3.2.6. Oprócz kompetencji związanych z wodą młodzi ludzie powinni nabyć ogólne umiejętności obywatelskie, aby móc lepiej wpływać na gospodarkę wodną i kształtowanie polityki wodnej oraz skutecznie w nich uczestniczyć. Edukacja obywatelska jest również niezbędna do przygotowania się na przyszłość. Młodzi ludzie będą pełnili w przyszłości funkcje przywódcze, więc warto już dziś pomagać im włączać się w politykę publiczną ([15]). Należy im także zapewnić umiejętności w zakresie przedsiębiorczości oraz zachęcać ich do zakładania działalności gospodarczej i w tym wspierać, co przyczyni się do wzrostu zatrudnienia.

3.3. *Wzmacnianie pozycji kobiet*

3.3.1. Na całym świecie na deficyt wody narażone są przede wszystkim kobiety i dziewczęta ([16]), ponieważ to na nich tradycyjnie spoczywa główny ciężar pozyskiwania wody. Dane pokazują, że:

— Kobiety na całym świecie, jako osoby odpowiedzialne za 72 % codziennych dostaw wody w gospodarstwach domowych ([17]), codziennie spędzają łącznie 200 milionów godzin na pobieraniu wody ([18]),

— Średnio każdego dnia przenoszą 30 kg wody – często wielokrotnie idąc do źródła i z powrotem ([19]).

— Młode dziewczęta (poniżej 15. roku życia) są dwukrotnie częściej niż chłopcy odpowiedzialne za dostarczanie wody do gospodarstwa domowego, co naraża je na ataki, uniemożliwia uczęszczanie do szkoły i zdobywanie cennych umiejętności ([20]).

— Kobiety są narażone na molestowanie, kiedy pokonują wiele kilometrów pieszo w poszukiwaniu wody w odizolowanych i niebezpiecznych miejscach, a następnie czekają w długich kolejkach.

3.3.2. Dowiedziono naukowo, że lepszy dostęp do usług WASH pozwala kobietom przejąć większą kontrolę nad własnym życiem na poziomie osobistym, domowym i społecznym, co z kolei przyczynia się do rozwoju społeczności poprzez:

— umożliwienie kobietom nawadniania i uprawy roślin oraz zapewnienia większej ilości pożywienia dla siebie i swoich rodzin,

— uwolnienie kobiet od obowiązku inwestowania czasu i wkładania wysiłku w pobieranie wody, co umożliwi im zaangażowanie się w inne działania, takie jak edukacja, podnoszenie kwalifikacji, przedsiębiorczość, praca, kultura, rozwój osobisty i przywództwo, co następnie zwiększy ich zdolność uzyskiwania wyższych dochodów,

— poprawę zdrowia reprodukcyjnego i opieki nad dziećmi,

— wnoszenie wkładu w wyższy PKB.

([15]) Doskonałym przykładem jest Strategia na rzecz zaangażowania młodzieży i gospodarki wodnej Unii dla Śródziemnomorza. Zgodnie z podstawowymi zasadami wzmacniania pozycji młodych ludzi w obszarze zrównoważonej gospodarki wodnej strategia ta oferuje ważne ramy dla zwiększenia udziału młodzieży w procesach zarządzania i podejmowania decyzji związanych z wodą. Podkreśla potrzebę podejmowania dostosowanych do potrzeb inicjatyw na rzecz budowania potencjału oraz projektów kierowanych przez młodzież, które odgrywają kluczową rolę we wspieraniu innowacyjności i dbaniu o to, aby młodzi ludzie byli nie tylko uczestnikami, ale także liderami w sektorze wodnym. Strategia ta sprzyja uwzględnianiu poglądów młodych ludzi zarówno na szczeblu lokalnym, jak i międzynarodowym.

([16]) Dz.U. C 349 z 29.9.2023, s. 60.

([17]) ONZ Kobiety.

([18]) *Collecting water is often a colossal waste of time for women and girls*, UNICEF.

([19]) FAO.

([20]) UNICEF.

3.3.3. Aby uwolnić kobiety i dziewczęta od konieczności skupiania się wyłącznie na zaspokajaniu podstawowych potrzeb ich rodzin na obszarach dotkniętych deficytem wody oraz zapewnić lepszą ochronę źródeł wody, fundamentalne znaczenie mają bardziej zaawansowane systemy gospodarki wodnej i ściekowej.

3.3.4. Kolejnym filarem wzmacniania pozycji kobiet w kwestiach związanych z wodą jest dostęp do edukacji i różnorodnych możliwości uczenia się. Należy również zwrócić należytą uwagę na zróżnicowane możliwości zatrudnienia i godziwe warunki pracy dla kobiet, w tym zapobieganie dyskryminacji, molestowaniu i wszelkim formom złego traktowania. Ponadto kobietom należy zapewnić pełne możliwości w zakresie przedsiębiorczości. Oprócz edukacji wymaga to prawnego zezwolenia na dostęp do infrastruktury, ziemi, zasobów naturalnych i finansów. Mikrofinansowanie może być tutaj cennym instrumentem.

3.3.5. Równe szanse w zakresie edukacji, szkoleń, pracy i przedsiębiorczości są elementem zapewnienia większej równości płci ogólnie, co często stanowi wyzwanie, ponieważ wiąże się z kulturą i postawami społeczności. Ważne jest zatem podnoszenie świadomości na temat korzyści płynących z równouprawnienia płci, a także identyfikowanie strukturalnych przeszkód w jego osiągnięciu.

3.3.6. Choć równouprawnienie płci jest kwestią praw człowieka, jest ono również niezbędne do uwolnienia pełnego potencjału populacji w celu przyspieszenia postępu gospodarczego, społecznego i środowiskowego. Ponieważ kobiety często odpowiadają za to, aby codzienne czynności przebiegały sprawnie i aby różne potrzeby i zasoby były ze sobą zgodne, mają one dobry punkt wyjścia do zrównoważonego gospodarowania zasobami wodnymi i niebieskiej dyplomacji, a także do zagwarantowania, że w decyzjach dotyczących wody będzie uwzględniany szerszy zestaw wartości. Dotyczy to zarówno gospodarki wodnej na poziomie praktycznym, jak i podejmowania decyzji i dyplomacji na poziomie politycznym ([21]). Należy zatem zachęcać kobiety do podejmowania kariery w tej dziedzinie i wspierać je w tym.

3.3.7. Kobietom należy umożliwić dostęp do stanowisk kierowniczych oraz zachęcać je do zdobywania wiedzy technicznej i prawnej oraz umiejętności przywódczych, aby mogły wykorzystać swój potencjał w polityce, biznesie, trzecim sektorze i wszelkich innych organizacjach, które mają wkład w zrównoważoną gospodarkę wodną i niebieską dyplomację. W związku z tym należy stworzyć specjalne programy mentoringowe dla kobiet zajmujących się gospodarką wodną, aby zapewnić im dostęp do możliwości pełnienia funkcji kierowniczych i wspierać ich udział w procesach decyzyjnych na wszystkich szczeblach. Ponadto ważne jest, aby wspierać pewność siebie kobiet i rozwój ich kariery, m.in. poprzez tworzenie sieci kontaktów na wszystkich szczeblach – od lokalnego po międzynarodowy. Istniejące przykłady to sieć Kobiety w Dyplomacji Wodnej w regionie Nilu oraz sieć Kobiety w Gospodarce Wodnej w Azji Centralnej i Afganistanie. Sieci te stanowią społeczność praktyków; nadrzędnym celem Kobiet w Dyplomacji Wodnej jest wzmocnienie pozycji kobiet i zapewnienie im przywództwa w podejmowaniu decyzji na wysokim szczeblu w transgranicznych dorzeczach rzek.

3.4. *Angażowanie społeczności tubylczych i lokalnych (w tym migrantów i osób z niepełnosprawnościami)*

3.4.1. Ludność tubylcza stanowi 5 % populacji świata i zajmowanych, posiadanych lub zarządzanych przez nią jest około 20–25 procent powierzchni lądów na Ziemi ([22]). Terytoria zamieszkane przez ludność tubylczą obejmują wiele ważnych źródeł wody, takich jak wieże ciśnień, tereny podmokłe i rzeki, którymi opiekuje się ona od tysiącleci, często pozostając niezauważonymi przez tych, którzy korzystają z tych wysiłków. Ci ludzie są jednymi z pierwszych, którzy muszą stawić czoła problemom związanym z wodą, ze względu na swoją znaczną zależność od zasobów naturalnych i ekosystemów. Są szczególnie narażeni na skutki związanych z wodą zagrożeń w dziedzinie bezpieczeństwa żywnościowego, np. na skutki dla rybołówstwa, polowań i wypasu zwierząt gospodarskich. Problemy te są często związane z suszami lub powodziami, podczas gdy na obszarze Arktyki możliwości polowań są ograniczone z powodu topnienia lodu wywołanego zmianą klimatu, co uniemożliwia poruszanie się po lodzie.

([21]) Oto dwa konkretne przykłady: 1) Badanie porównawcze na temat wzmacniania pozycji kobiet w dyplomacji wodnej na Bliskim Wschodzie i w Afryce Północnej (MENA), przeprowadzone pod przewodnictwem Geneva Water Hub i GWP-Med: podkreśla ono kluczową rolę, jaką kobiety odgrywają w dyplomacji wodnej w regionie MENA. Badanie dostarcza cennych informacji na temat wyzwań i szans dotyczących wzmocnienia pozycji kobiet w tej dziedzinie, podkreślając potrzebę ukierunkowanej interwencji w celu wsparcia przywództwa kobiet w gospodarce wodnej i dyplomacji. 2) Program prac nad rezolucją „The Convention on Wetlands: Gender and wetlands" (ramsar.org).

([22]) https://siwi.org/publications/indigenous-people-water-and-climate-change/.

3.4.2. Kobiety tubylcze często napotykają dodatkowe problemy ze względu na swoje pochodzenie etniczne, płeć lub tożsamość tubylczą. Padają ofiarą molestowania, przemocy, dyskryminacji w pracy, są pozbawiane praw politycznych i sądowych, w tym prawa do posiadania ziemi i dostępu do zasobów naturalnych ([23]). Mimo to w wielu społecznościach kobiety tubylcze są strażniczkami wiedzy o wodzie i ich znacząca integracja ma kluczowe znaczenie.

3.4.3. Ludność tubylcza zazwyczaj ma długotrwałe, głębokie związki z wodą, ziemią i terenami podmokłymi oraz wyjątkową wiedzę na temat tego, jak chronić, zachowywać i wykorzystywać te zasoby w sposób zrównoważony, często w powiązaniu z własnymi zobowiązaniami do ochrony ziemi w ramach relacji z swoim regionem. Na przykład w peruwiańskich Andach społeczności tubylcze sadzą na stromych zboczach gór dużą liczbę sadzonek szybko rosnących i odpornych drzew queuña, aby zapobiegać erozji oraz gromadzić i filtrować wodę zasilającą źródła i tereny podmokłe w dole rzeki ([24]). Wiedzę ludności tubylczej, przekazywaną z pokolenia na pokolenie często w formie przekazu ustnego, należy traktować jako źródło inspiracji, które należy zgłębiać i wykorzystywać w ramach konstruktywnych partnerstw w wielu kontekstach, w tym w dyplomacji wodnej.

3.4.4. Ważne jest także, aby wzmocnić ochronę praw własności intelektualnej ludności tubylczej i społeczności lokalnych w odniesieniu do tradycyjnej wiedzy i form wyrazu. Dotyczy to wynalazków opartych na tradycji, wzornictwa produktów, ekspresji kulturowej, receptur oraz pochodzenia geograficznego towarów i usług ([25]).

3.4.5. Pomimo niedawnych postępów nadal trzeba tworzyć proaktywne platformy umożliwiające konstruktywną współpracę grup tubylczych z władzami krajowymi i lokalnymi, a także ze społecznością międzynarodową w zakresie praktyk związanych z wodą. Właściwy dialog oparty na wspólnych interesach i porozumieniu jest niezbędny do budowania długoterminowych relacji, głębszego zaufania i wzajemnego szacunku między rządami a społecznościami tubylczymi, w tym kobietami i młodzieżą. Decyzje podejmowane na szczeblu międzynarodowym często nie uwzględniają punktu widzenia, wiedzy ani rozwiązań ludności tubylczej. Konieczne jest zatem systematyczne angażowanie ludności tubylczej we współpracę międzynarodową, aby zagwarantować poszanowanie przysługujących jej praw człowieka i w pełni wykorzystać potencjał tych grup.

3.4.6. Społecznościom lokalnym w każdym regionie należy zapewnić dostęp do infrastruktury, informacji i edukacji. Praktyczne rozwiązania powinny jednak należycie uwzględniać lokalne warunki i poziom rozwoju, gdyż potrzeby i możliwości mieszkańców obszarów górskich, wysp oraz małych i odizolowanych wiosek bez odpowiedniego dostępu do wody znacznie różnią się od potrzeb i możliwości mieszkańców obszarów bardziej rozwiniętych, a każda sytuacja będzie wymagać rozwiązań dostosowanych do kontekstu. Biorąc pod uwagę, że lokalne organizacje społeczeństwa obywatelskiego często odgrywają ważną rolę w kwestiach związanych z wodą i pomocą grupom szczególnie wrażliwym, powinny one brać udział w procesach kształtowania lokalnej polityki.

4. **Możliwości partnerstwa dla UE**

4.1. UE odgrywa kluczową rolę w rozwiązywaniu problemu globalnego deficytu wody poprzez stosunki zewnętrzne i partnerstwa międzynarodowe, uzupełniane krajowymi programami darczyńców. Dzięki swoim zaawansowanym ramom prawnym, potencjałowi technologicznemu i ważnej roli darczyńcy w tej dziedzinie UE może w znacznym stopniu przyczynić się do zrównoważonego gospodarowania zasobami wodnymi, dostępu do wody i warunków sanitarnych, edukacji i szkoleń, zarządzania zasobami wodnymi i rozwiązywania konfliktów. W tym kontekście UE może również wykorzystać swoje doświadczenie w promowaniu równouprawnienia płci i partycypacyjnego kształtowania polityki, w tym angażowania młodzieży, i zapewnić w tym zakresie wytyczne. Narzędzia mikrofinansowania dla zainteresowanych grup mogą mieć tu ogromne znaczenie.

4.2. Afryka Subsaharyjska stała się punktem centralnym niebieskiej dyplomacji ze względu na szczególne warunki demograficzne, geograficzne i polityczne. Ponieważ destabilizacja Afryki spowodowana deficytem wody prawdopodobnie rozprzestrzeni się na region MENA i UE, prowadząc do kryzysu żywnościowego i migracyjnego, proaktywna postawa Europy jest warunkiem *sine qua non*. Jezioro Wiktorii, jezioro Czad oraz dorzecza rzek Nil, Niger i Kongo to obszary dotknięte deficytem wody, wymagające pilnej uwagi w celu ochrony środowiska i zapobiegania katastrofom klimatycznym i wodnym, które mogą wywołać nowe konflikty i fale migracji w kierunku Europy.

([23]) Indigenous women's realities: Insights from the Indigenous Navigator, IWGIA i MOP, 2020.
([24]) https://library.panos.co.uk/features/stories/seeds-of-water.html#0_00337302.
([25]) https://www.wipo.int/sme/en/traditional-knowledge.html.

4.3. W ramach strategii Global Gateway ([26]) i unijnej strategii bezpieczeństwa gospodarczego ([27]) Afryka jest kluczowym partnerem UE. Biorąc pod uwagę, że inne światowe potęgi, zwłaszcza Chiny i Indie, aktywnie zdobywają przyczółki w Afryce, współpraca z Afryką jest bez wątpienia sprawą najwyższej wagi dla bezpieczeństwa gospodarczego i geopolitycznego UE, a także jej strategicznej pozycji. Konieczne jest zatem, aby UE opracowała kompleksową strategię dla Afryki, której nieodłączną częścią będzie niebieska dyplomacja.

4.4. W świetle wyzwań na obszarach dotkniętych deficytem wody, zwłaszcza w Afryce Subsaharyjskiej, a także związanych z nimi zagrożeń i szans dla UE EKES zaleca ustanowienie **sztandarowego programu partnerskiego** dla co najmniej jednego obszaru w Afryce, aby w sposób zintegrowany objąć różne elementy wzmocnienia pozycji. EKES proponuje włączenie do programu następujących działań:

4.4.1. współpraca i wspieranie rozwoju **infrastruktury** wodno-ściekowej i powiązanych usług w celu poprawy dostępu do usług WASH, ze szczególnym uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju, wpływu na środowisko i wysiłków na rzecz odbudowy;

4.4.2. wspieranie lokalnego potencjału edukacyjnego i szkoleniowego, ułatwianie wymiany studentów z UE i promowanie możliwości w zakresie unijnej puli talentów, przy zapobieganiu drenażu mózgów i promowaniu migracji cyrkulacyjnej ([28]). Celem ma być zwiększenie **kompetencji i umiejętności** niezbędnych do prowadzenia zrównoważonej gospodarki wodnej i niebieskiej dyplomacji. Szczególne wysiłki powinny koncentrować się na edukacji dziewcząt i kobiet;

4.4.3. współpraca w zakresie **niebieskich technologii**, wraz z niezbędnymi technologiami elektroenergetycznymi, w celu poprawy dostępu do usług WASH, efektywności wykorzystania wody, kontroli zanieczyszczeń i bezpieczeństwa dostaw czystej wody. Przy wyborze technologii należy odpowiednio uwzględnić warunki lokalne;

4.4.4. poprawa warunków i możliwości tworzenia lokalnych przedsiębiorstw w celu promowania **przedsiębiorczości** i zatrudnienia. Szczególne wsparcie powinno być skierowane do osób młodych i kobiet prowadzących przedsiębiorstwa;

4.4.5. promowanie wdrażania międzynarodowych konwencji pracy w celu zapewnienia godnych **warunków pracy**. Szczególną uwagę należy zwrócić na to, by stać na straży niedyskryminacji ze względu na płeć i pochodzenie etniczne oraz by były respektowane prawa człowieka;

4.4.6. nawiązywanie współpracy z lokalnymi decydentami i różnymi grupami w celu zwiększenia **partycypacyjnego kształtowania polityki i niebieskiej dyplomacji**. Ta wielostronna interakcja powinna mieć na celu wzmocnienie pozycji młodych ludzi, kobiet i ludów tubylczych w celu zapobiegania problemom i konfliktom związanym z wodą oraz ich rozwiązywania;

4.4.7. współpraca w zakresie rozwoju infrastruktury cyfrowej i połączeń w celu wykorzystania możliwości, jakie stwarza **cyfryzacja** w gospodarce wodnej, edukacji i komunikacji. Powinny temu towarzyszyć działania mające na celu rozwijanie umiejętności cyfrowych lokalnych społeczności;

4.4.8. zaangażowanie **społeczeństwa obywatelskiego UE** w program w celu zwiększenia wiedzy i wymiany doświadczeń na poziomie lokalnym. Należy w pełni wykorzystać obecne struktury współpracy;

4.4.9. przydzielenie wystarczającej ilości **środków finansowych** na realizację programu, w tym na rozwój infrastruktury, edukacji, wielostronnego dialogu i przedsiębiorstw, w celu zagwarantowania, że powyższe działania zostaną wdrożone;

([26]) https://www.eesc.europa.eu/pl/our-work/opinions-information-reports/opinions/global-gateway/opinions.
([27]) https://www.eesc.europa.eu/pl/our-work/opinions-information-reports/opinions/european-economic-security-strategy.
([28]) Dz.U. C 75 z 28.2.2023, s. 136.

4.4.10. **monitorowanie i ocena** wdrażania i wpływu programu, mając na celu jego rozszerzenie w przyszłości. Główny nacisk należy położyć na wyniki dotyczące młodzieży, kobiet oraz społeczności lokalnych i regionalnych zarówno jako grup docelowych, jak i podmiotów gospodarki wodnej i polityki wodnej.

Bruksela, dnia 4 grudnia 2024 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Oliver RÖPKE